

22. LINHARTOV GLEDALIŠKI MARATON

RADOVLJICA, OD 6. DO 11. MAJA 2019

GLEDALIŠČE 2B

Samuel Beckett

ČAKAJOČ NA GODOTA

Režija: Niko Kranjc

Strokovni ogled: Maja Gal Štormar, 9.5.2019

Linhartova dvorana: organizacija Jskd Radovljica, zanj Ga. Tatjana Kržišnik

Ko se ljubiteljsko gledališče loti tako kompleksnega teksta gledališča absurda kot je Beckettova zdaj že klasična stvaritev *Čakajoč na Godota*, ne morem drugače, kot da že v samem izhodišču skupini čestitam za pogum. Kako postaviti na oder predstavo, ki je bila od njenega nastanka neposredno po drugi svetovni vojni do danes že nešteto krat izvedena, in še vedno ohranjati svežino in najti v njej presežnost, da bi znotraj novih časovnih okvirjev vedno znova in še vedno lahko naslavljali gledalca, kakovostno in z vsem arzenalom pomena in osmišljenosti, pa tudi presežnosti, ki jo uprizoritev zahteva, če hoče ohranjati živost. Zdi se, da je Beckettovo besedilo še kako aktualno: v zadnjih 70 letih sta žal človeškemu bivanju pokazala zobe zbanaliziranost in poploščenost delovanja, ki sta v službi takih ali drugačnih diktatov, tudi totalitarizmov, pa naj bodo to neoliberalizem, kapital ali pač novo porajajoče se oblike ekstremizmov in vseh oblik na novo prebujajočih se fašizmov. Žalostno je, da s tem dokazujemo, da v duhovnem, socialnem, političnem, človeškem smislu naš

planet ni prav zares evolviral. Če je Beckettovo besedilo nastalo neposredno po hudi moriji 2. Svetovne vojne, se zdi, da so novodobne militantnosti sicer slekle uniforme, a so se, vsaj v našem 'civiliziranem okolju' preselile na druge nivoje, kjer še kako diktirajo bojovit korak.

Še preden se lotim poskusa zaobjetja in ocene predstave, naj takoj na začetku povem, da me je izgovorjava imena **Godot-a s 't'-jem** zmotila, tako sem se obrnila na strokovnjake in smo skupaj prišli do sledečega zaključka: Vaš izbor je seveda avtonomen in legitimen, in se lahko kot skupina sami odločate, kako boste to ime izgovarjali. Besedilo je sicer nastalo v francoščini, kar pomeni, da se **'t' na koncu ne izgovarja, akcent v fr. pa pade na drugi 'o'- slednji akcent ste ohranili** (in sama bi zagovarjala to inačico: torej Godo/Godoja), če pa bi poslušali angleško varianto (kjer je tudi koren izpeljava imena Godot – God – aluzija na boga), se 't' izgovarja, toda v tem primeru **je akcent na prvem o-ju**. Naj povem, da tudi v Italiji ne izgovarjajo 't'-ja. Glede izgovorjave Godota se pač sami odločate, a na odru, vsaj zame, preostro zareže, prevečkrat, in tako odvrča pozornost od ustaljene variante; to odvrčanje od pozornosti pa samo še dodatno prelamlja ritem spremljanja, ki v predstavi že tako predstavlja velik izziv. Hočem reči, da me je to tolikokrat zmotilo, in da je to po nepotrebnem odvrčalo mojo pozornost od dogajanja. Za izobraženega gledalca bo to nemara kamen spotike. Da izgovarjate 't', ne prinesete predstavi nič presežnega, zato ne vem, zakaj bi se za tako varianto odločili, razen zato, kot ste dejali, ker se vam je to zdelo fino in na nek način provokativno. Vsebinsko ta provokacija, po mojem mnenju, ne doprinese ničesar, ne k večji katarzičnosti celote, kaj šele k uprizoritvenemu presežku. Nedvomno pa se ime **POZZO ne izgovarja 'pozo', temveč 'poco'**, in bi nemara ta zdrs morali popraviti v sami interpretaciji.

Predstava **Čakajoč na Godota** ne pozna literarnega dramatičnega razvoja, nobene zgodbe ni. Le čakanje v vsem svojem absurdu ponavljanja brez izhoda. Dogodek srečanja je vedno nekje v oddaljeni prihodnosti, ki se ne zgodi.

Vsebinsko je seveda vsa pozornost usmerjenja na niz preprosto lebdečih oseb (v brezsmiselnem in izropanem svetu), sidranem v neracionalnem. Torej tudi jezik **ni v funkciji konkretne racionalne komunikacije**, zato ustvarja nesporazume, ponuja v iztek nelogične igre, premete, in je omejen na solilogičnost, molke in tišine in hkrati zavezan k absurdnim dialogom, ki sekajo in preletavajo nebo izgubljenosti in izkoreninjenosti našega (tistega) časa. Prav zato zahteva poseben način interpretacije. Gre torej za izrez iz vsakega pričakovanja logične dramaturgije. Tudi dramaturgije lika. Vse, kar se res zgodi, je zgolj prihod Pozza in Luckyja, pa Dečka, ki vedno znova napove izostanek dogodka, ki ga čakamo. Na odru je drevo, ogolelo steblo z dvema suhljatima vejama, vse, kar se zgodi je le to, da drevo ozeleni. Toda ne obrodi, pojavlja se le kot predmet, ki bi Vladimirju-Didiju in Estragonu-Gogoju lahko pomagal pri samomoru in odhodu iz tega nesmiselnega sveta, a tudi ta podvig je nemogoč. Torej največja bolečina in napor bivanja je bivanje-vztrajanje samo, prav tako, ogolelo in prav v takem svetu, kot je. Izdržati in ponavljati 'brezbožnost' notranje izpraznjenosti je poseben, če že ne junaški, izziv. Tudi med liki samimi ni velike razlike, nekdo je gospodar, nekdo je podrejen, a tudi to se izmenjuje. Nekdo smrdi zgoraj, nekdo spodaj. Vladimir in Estragon (Didi in Gogo) sta si različna, eden upa, drugi je skeptičen.

Predstavo lahko v njenih estetskih elementih pohvalim, saj je prepričljiva, od praznega odra z drevesom, do projekcije lune ob prehodu iz prvega v drugi del (te slike so še posebej poetično močne, ganljive), do odličnih kostumov, prepričljive igre vseh petih akterjev in njihovega angažmaja. V ljubiteljskem gledališču nedvomno predstava dosega visok nivo. A v predstavi vidim kljub vsemu še nekaj izzivov: **2 uri in 10 minut je absolutno predolga minutaža**. Predstavo je treba strniti, skompaktirati, in če ne gre znotraj igre (ki jo je treba še intenzivirati in absurd pripeljati do drugačne izreke, ki bi ne bila filozofsko zamaknjena ali pač psihološka), bi najbrž še šlo tudi brez dodatnih črt, sicer bi se

sama slednjih poslužila. Takisto ne bi predstave – celovite freske, ki je na nek način močna poetična etida – lomila na dva dela s premorom z zastorom, tako se namreč ves sok, fluidnost gradirajočega se absurda samo prekine in s tem ritem predstave pade. Predvsem v drugem delu, ki se zdi absolutno predolg in tudi notranje šibkejši od prvega, pa tudi ohlapnejše zrežiran in posledično odigran, torej, celota žal pade, in to je velika škoda, saj bi se notranja intenzivnost morala ohranjati do konca, oz. prav v koncu, ki se sklene s čudovito sliko glavnih dveh junakov pod drevesom in s projekcijo lune, v kateri je izrisan **Leonardov 'Človek Vitrujevec'**. Te slike so čudovite, močne, ganljive. Tako zelo ganljive, da ne potrebujejo glasbe – zato je režiserjeva odločitev, da v predstavi slednje sploh ni, zelo dobra in pomenljiva. To zretje v veliko 'človeštvo/zlati rez/popolnost', klic v sili, da nas bo vsaj tam gor (onkraj brezbožnega) nekdo opazil, torej, če že ne bog, ki predolgo molči, pa morda vsaj kdo, ki bo prestregel Leonardovega Človeka Vitruvijca (ki smo ga poslali v Vesolje=kvadratura kroga in simbol popolnosti!), in ki se izteče dvakrat v tišini, **je močna in ganljiva simbolna slika**. In ta 'kozmična tišina' se nenadoma spne z notranjo bolečo tišino posameznika. V tem segmentu lahko rečem bravo! Zato bi si želela, da bi že pri prvi projekciji npr. oba lika bila ob tej luni nekoliko osvetljena - v nekem modrikastem snopu, Didi v razgovoru z Dečkom, pa naj tedaj govori proti publik, ne hrbtno ali profilno proti Dečku, saj so ti trenutki, v primerjavi z vso norčavostjo praznine, res poetično boleči, pomensko podčrtani, sploh pa njegov stavek: **»Reci, da si naju videl!«** (Vsaj nekdo ga je videl, pa četudi zgolj sel, služabnik, posrednik, ki ju je v tej izvotlenosti brezsmiselnosti in absurda, ki še vztraja in čaka, opazil. – Beckett naj bi, po eni od teorij, v izvornem pisanju mislil na vse izgnane in pobite Žide, in s tem opozarjal na dejstvo, kako zelo lahko zlo razčloveči posameznika, danes lahko temu dodamo še več dimenzij.). Deček z daljincem to 'Vitruvijsko Luno' tudi prižge. To prižiganje z daljincem še dodatno podčrtuje absurdnost – tehnika lahko prižiga bogove? Lahko z njo prikličemo presežno? Se lahko skozi tehnični jezik

osmislimo? Najbrž ne, lahko gledamo le še 'projekcijo' božanskega. Posneto božanskost, predvajano božanskost, torej iluzijo....Zelo domiselno in simbolno močno je, da je Deček sodoben lik, vozi se s hoverboardom, tudi njegov kostum je tak, luno pa prižge kar z laserskim daljincem, kar deluje zelo močno, igralsko pa je **France Dan Kranjc**, kljub svoji mladosti, močan, telesno in glasovno jasen in prisoten, koncizen v svoji igri in odrski izreki.

Zavedam se, da je igrati absurd strašansko težak izziv, trd oreh za vse, tudi za profesionalce, kaj šele za ljubitelje, ki v žanru niso tako zelo izmojstreni in podkovani. Tako je igra Vladimirja (*Klemen Langus*), ki ima močno odrsko prezenco in izbrušeno dikcijo in notranjo prebujeno igralsko erotično tvarino in Estragona (Uroš Zalokar), ki mu je v tem tudi kos, sicer prezenčna in simpatična, a v iskanju posebne izreke mestoma tudi zataji. Seveda govorim o tančinah. Njuna igra odlično zaživi tedaj, ko si igralca dovolita dovolj ludusa (ne govorim o pretiravanju ali o kakršnikoli žanrsko obarvani izreki, da ne bo nesporazumov!), ki se dobro ujema z (ne)logiko absurda, tedaj ju z velikim užitkom gledamo in spremljamo. A takih mini etid bi lahko bilo še več, nekakšne režijske in igralske inventivnosti. Torej več prebujenosti, domišljije v akciji. Spajanje teh mini etid, prehajanje od grozda besednega absurda k naslednjemu, pa je treba 'lepiti' in sopostavljati ritmično tako, da se ustvarja kontrapunkt, s tem pa ritem. Da, tudi praznina in absurd v izpeljavi rabita ritem, paradoksalno, toda tišina se rojeva prav iz kakofonije ali hrupa. Zato mestoma igra pade tam, kjer igralca poskušata logično oblikovati dialoge (ali pa pretirano mehansko – nevarnost je v obe smeri! Oboje je prav, a oboje mora hoditi po rezilu še sprejemljivosti!), ali pa jih celo naslavlja skozi psihološke notranje motivirane zemljevide, zaradi česar je rezultat ravno nasproten – namesto podčrtovanja bolečine absurda, ranljivosti posameznika, ki se mora soočati s praznino, postane (govorim o tančinah) patetično samoizpraševanje, in v tem je treba biti previden. Lik na odru ne trpi, mi v dvorani moramo. Katarze ne

doživlja on na odru, mi v dvorani moramo zaznati stisko in se iz nje izmotati. Lik na odru ne komentira, lik samo živi to brezupnost. Zavedam se, da sem stroga v tem zapisu, saj ste kot ljubitelji dosegli res visok nivo, a kot strokovna sodelavka, ki si želi razvoja, moram opozoriti še na tiste nianse, ki se jih lahko lotite v bodoče kot razmislek, saj ste, ponavljam, kot ekipa že zelo izbrušeni. Na razgovoru je režiser *Niko Kranjc* rekel, da ne verjame, da se boste lotili krajšave, nekoliko v šali, morda zares, ne vem. Toda jaz bi se v strjevanje/kompaktiranje/krajšavo podala, če bi bila na vašem mestu, saj sem mnenja, da se odrska izreka ne konča s premiero in potemtakem zakoličenjem, temveč se mora vedno znova dograjevati in izboljševati, dihati in ostajati živa. Zakaj potem delamo predstavo absurda? A ne bi bilo že to absurdno, da toliko energije vlagamo v naše delo, da bi potem tik pred zdajci omagali? »*Nič se ne da?*«, bi vprašal Beckett?☺ In končno, a niso naša srečanja prav zato, da resnično poskušamo do konca izboljševati svoje izreke? Strinjam se seveda, da ste vi avtorji, in da je to le moje mnenje, in da ga ni treba upoštevati, kaj šele uresničiti. Kakorkoli...Škoda bi bilo, da se predstava, ki je relativno sveža, ne bi pognala nekoliko 'okrajšana' med gledalce in posledično ritmično vsaj v drugem delu bolj izdelala. Ponavljam, vsaj v drugem delu. Zdi se mi, da za to ne bi bilo treba žrtvovati pretiranega napora. Seveda pa ostaja odločitev v vaših rokah.

Naj omenim še igro Pozza (*Jaš Ogrin*), čigar kontrapunkt nekakšne mehke odrske telesne pojavnosti z njegovim močnim in diktatorskim ukazovalnim nastavkom dobro deluje, odlično pa tudi gradira svoj del kot slepec. Lucky (*Martin Zalokar*) v vsej svoji podložni tišini že od samega začetka telesno vibrira kot tempirana bomba. V trenutku monologa se na rampi razbohoti in pridobi strašljive razsežnosti, skozi sprva grleno raztrgani monolog, ki pa postaja vedno močnejši in bojovitejši (predlagam tedaj, da se v monolog vnaša več globokega glasu, s predpono, najti je treba prvobitnost glasu, morda celo

'zverinskost!'), a še vedno v zadnji fazi v vsej svoji upornosti podleže diktatu, z odliko opravi svoj igralski debi.

Ni mi torej bilo dovolj, če zaključim v Beckettovi maniri, da sem predstavo gledala, še govoriti sem morala o njej. ☺ A z velikim veseljem in hvaležna, da se lotevate tovrstnih besedil, ki nikakor niso samoumevna in zato nujna. Iskrene čestitke ekipi za dobro izvedeno, estetsko ubrano predstavo in veliko uspehov še naprej.